עין משפט נר מצוה

ח א מיי' פי"א מהל' תפלה הל' יב טוש"ע א"ח סי' קנב סעיף א:

ט ב מיי' שם טוש"ע שם בהג"ה:

י ג ד מיי' שם הלכה כ טוש"ע שם סי' קנג סעיף יא:

יא ה מיי' פ"י מהלכות ס"ת הלכה ד ופ"ג מהל' ציצית הל' ט סמג עשין כה טור ש"ע א"ח סי' כא סעיף א:

יב ו ז ח מיי' פ"י מהל' ס"ת הל' ד טוש"ע א"ח סימן קנד סעיף ג וטור ש"ע י"ד סימן רפב סעיף יב:

יג ט י (מיי' שם) טוש"ע א"ח שם סעיף ו וטוש"ע י"ד שם סעיף יג:

יד כ מיי' שם הלכה ד טוש"ע א"ח שם ס"ג וטוש"ע י"ד שם סעיף יב:

טו ל מיי' פ"ג מהלכות כלים הלכה א ופ"ו מהל' טומאת מת הלכה ב:

טז מ מיי' פי"ב מהל' טומאת מת הלכה ב ופי"ג הלכה ג:

יז נ מיי' פ"י מהלכות ס"ת הלכה ג סמג עשין כה טוש"ע א"ח סי' קנד סעיף ד טוש"ע י"ד סי' רפב סעיף יא:

יח ס ע מיי' שם סמג שם טוש"ע א"ח שם סעיף ה וטוש"ע י"ד שם סעיף י:

יט פ מיי' פי"א מהלכות תפלה הל' יד טוש"ע א"ח סימן קנג סעיף א:

תורה אור השלם

1. כֹּה אָמַר יְיָ צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לָקוֹחַ אֶת הַסְּפָרִים הָאֵלֶּה אֵת סֵפֶר הַמִּקְנָה הַזֶּה וְאֵת הֶחָתוּם וְאֵת סֵפֶר הַגָּלוּי הַזֶּה וּנְתַתָּם בִּכְלִי חָרֶשׂ לְמַעַן יַעַמְדוּ יָמִים רַבִּים:
ירמיהו לב יד

רבינו חננאל

למישתא בה שיכרא, כלומר להוציא הדמים לחולין, שפיר דמי, הרשות בידו. **רב אשי** אמר ליה לרבינא זיל זבין ההוא תילא דכנשתא משבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר, וזרעיה. **ר' אמי** הוה [בני] בי כנשתא ובעא למיסתר כנשתא עתיקתא ולאיתויי כשורי מינה ולעיולינהו בחדתא דבני. ואסרו ליה רב פפי ורב הונא בר תחליפא. **אמר רבא** בי כנישתא חלופה וזבונה כדאמרן. [מתנה] כזביני דמי ושרי. אבל להשכירה ולמשכנה אסיר, מאי טעמא בקדושתא קיימא וקא משתמשי בקודש. **לבינים** נמי חלופינהו וזבנינהו שרי, אוזופינהו אסיר. **והני מילי** בעתיקתא, שהרסו בית הכנסת והוציאו אותם מן הכתלים, אבל לבנים חדשים שעדיין לא בנאום בכנסת שרי. ואפילו למאן דאמר הזמנה מילתא היא, הני מילי כגון אורג בגד למת דחזי לאישתמושי ביה ואסיר, אבל הני ליבני [כ]מפריש (כ)מטוה לארוג בו דמי, דליכא מאן דאמר (דילמ') [דליבעי] אתנו עלייהו מעיקרא. **תנו רבנן** תשמישי מצוה נזרקין, פי' כיון שנתקיימה המצוה ושלמה, נזרקים. כגון עצי סוכה וארבעת מינים שבלולב ושופר וציצית, אלו וכיוצא בהן אין בהו קדושה. אבל כגון דלוסקומי ספרים, ותפילין ורצועותיהן ונרתיקן, ומזוזות, ותיק של ספר וכיוצא בהן תשמישי קדושה, נגנזין. **וכן כסא** אע"פ שמניחין בו ספר תורה לפרקים, וכן פריסא שכופלין אותה ופורסין עליה ספר תורה או פורסין אותה על ספר תורה, וזבילי דחומשי, וקמטרי דסיפרי, כל אילו תשמישי קדושה הן ונגנזין. **תיבה דאירפט**, פי' [תיבה] שנתחלחלה, כדגרסינן מנעל מרופט, וזקנים מרפטי שפתייהו. מותר לעשות ממנה תיבה קטנה. אבל כסא אסיר דלא מיחדא תשמישיה לספר תורה. א) **כורסיא** נמי שנשברה מותר לעשות [ממנה כורסיא זוטא, אבל דרגא לכורסיא אסיר. **פריסא שבלה**] מותר לחתוך הבלוי ולעשותו קטן, אבל פריסא לחומשין לא. **אמר רבא** ספר תורה שבלה גונזין אותו בכלי חרש אצל תלמיד חכמים ואפילו שונה הלכות. **מטפחות** ספרים שבלו עושין אותן תכריכין למת מצוה, וזו היא גניזתן. **ההיא כנישתא** דהוה פתוחא לאידרונא דהוה מחית בה מת, בעו כהנים מיעל צלויי בכנשתא התם. אמר להו רבא דלו תיבה אותבוה אבבא, דליהוי כלי עץ העשוי לנחת, כלומר (מת) שאינו מטלטל, וכל כלי עץ העשוי לנחת אינו מקבל טומאה וחוצץ בפני הטומאה. אמרו ליה רבנן והא זימנין דמטלטלין לה כי מנח ספרא עילויה והוה ליה מיטלטל מלא וריקן. אמר להו המטלטל מלא וריקן אינו עשוי לנחת לעולם, וכל דבר שהוא מקבל טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה. **בית הכנסת** מותר לעשותו בית המדרש.

תוספות

אוגורה ומשכונה אסור. קשה דהא רבי מאיר לא אסר במתניתין אלא ממכר עולם אבל על תנאי שרי ומאי שנא ונראה לי דהאי דר"מ שרי למכור על תנאי היינו של רבים לרבים להתפלל שם דאין במכר זה זלזול והא דאסרי' הכא משכנתא הוי דיחיד משום זלזול:

תשמישי קדושה וכו' נרתק של תפילין ורצועותיהן. מכאן משמע שהדל"ת והיו"ד שבקשר הרצועה אינן אותיות גמורות ולא הוי הלכה למשה מסיני כי אם השי"ן שבבתים מדלא קרי הכא לרצועות אלא תשמישי קדושה והכי נמי משמע בהקומץ רבה (מנחות דף לה: ושם) דלא קרי להו אלא תשמישי קדושה והכי נמי משמע בפרק שני דשבת (דף כח:) דפריך והאמר אביי שי"ן של תפילין הלכה למשה מסיני ולא פריך כך מן הדל"ת והיו"ד ולא קשה מההיא דמנחות (דף לה:) גבי וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך ואמרו אלו תפילין שבראש שיש לפרש הטעם לפי שהן לעולם בגובה של ראש ונראים לעולם שפיר אות אבל אותן של יד אינן נראין ואין בהן אות כדכתיב והיו לך לאות ודרשינן (מנחות דף לז:) ולא לאחרים לאות אבל למה שפרש"י התם דהטעם הוי משום שיש בהן השי"ן והדל"ת דהוי רוב אותיות של שדי לפירוש זה קשה (ו) כדמשמע בכל הני שהבאתי דהיו"ד והדל"ת לא חשיבי אותיות ס):

מריש הוה אמינא האי פריסא תשמיש דתשמיש הוא. פי' הקונטרס יריעה שפורסין סביב הארון בתוכו וקשה שהרי הארון עצמו הוי תשמיש קדושה (ז) ואמר ע) (התם) שאסור לעשות ממנו כורסיא אלמא שהתיבה קדושה יותר מן הפורסין לכך נראה לי שפורסין אותה סביב הארון מבחוץ:

כוותיה

גמרא

למישתא ביה שיכרא (א) שפיר דמי רבינא הוה ליה ההוא תילא (ב) דבי כנישתא אתא לקמיה דרב אשי °אמר ליה מהו למיזרעה אמר ליה זיל זבניה משבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר וזרעה רמי בר אבא הוה קא בני בי כנישתא הוה ההיא כנישתא עתיקא הוה בעי למיסתריה ולאתויי ליבני וכשורי מינה ועיולי להתם יתיב וקא מיבעיא ליה הא דרב חסדא דאמר רב חסדא א) [א]לא ליסתור בי כנישתא עד דבני בי כנישתא אחריתי התם משום פשיעותא כי האי גוונא מאי אתא לקמיה דרב פפא [ב]ואסר ליה לקמיה דרב הונא ב) ואסר ליה אמר רבא [ג]האי בי כנישתא חלופה וזבונה שרי אוגורה ומשכונה אסור מאי טעמא בקדושתה קאי ליבני נמי חלופינהו וזבונינהו שרי אוזופינהו אסור הני מילי בעתיקתא אבל בחדתא לית לן בה ואפילו למאן דאמר ג)הזמנה מילתא היא ה"מ כגון האורג בגד למת אבל הכא ד)כטווי לאריג דמי וליכא למאן דאמר ה)מתנה °פליגי בה רב אחא ורבינא חד אסר וחד [ד]שרי מאן דאסר ו)בהאי תפקע קדושתה ומאן דשרי אי לאו דהוה ליה הנאה מיניה לא הוה יהיב ליה הדר הוה ליה מתנה כזביני ת"ר [ה]תשמישי מצוה נזרקין [ו]תשמישי קדושה נגנזין ואלו הן תשמישי מצוה סוכה לולב שופר ציצית ואלו הן תשמישי קדושה דלוסקמי ספרים תפילין ומזוזות ותיק של ס"ת ונרתיק של תפילין ורצועותיהן אמר רבא מריש הוה אמינא האי כורסיא תשמיש דתשמיש הוא ושרי כיון דחזינא דמותבי עלויה ס"ת אמינא [ז]תשמיש קדושה הוא ואסור ואמר רבא מריש הוה אמינא האי פריסא תשמיש דתשמיש הוא כיון דחזינא דעייפי ליה ומנחי סיפרא עלויה אמינא [ח]תשמיש קדושה הוא ואסור ואמר רבא [ט]האי תיבותא דאירפט מיעבדה תיבה זוטרתי שרי כורסייא אסיר ואמר רבא האי ז)פריסא דבלה למיעבדיה פריסא לספרי שרי לחומשין אסיר ואמר רבא [כ]הני ח)זבילי דחומשי וקמטרי דספרי תשמיש קדושה נינהו ונגנזין פשיטא מהו דתימא הני לאו לכבוד עבידן °לנטורי בעלמא עבידי קמ"ל ההוא בי כנישתא דיהודאי רומאי דהוה פתיח לההוא ט)אידרונא דהוה מחית ביה מת והוו בעו כהני למיעל לצלויי התם אתו אמרו ליה לרבא אמר להו דלו תיבותא אותבוה דהוה ליה כלי עץ העשוי לנחת י)[ל]וכלי עץ העשוי לנחת אינו מקבל טומאה °[מ]וחוצץ בפני הטומאה אמרו ליה רבנן לרבא והא זמנין דמטלטלי ליה כי מנח ספר תורה עלויה והוה ליה מיטלטלא מלא וריקם אי הכי לא אפשר אמר מר זוטרא [נ]מטפחות ספרים שבלו עושין אותן תכריכין למת מצוה וזו היא גניזתן ואמר רבא [ס]ספר תורה שבלה גונזין אותו אצל תלמיד חכם ואפילו שונה הלכות אמר רב אחא בר יעקב [ע]ובכלי חרס שנאמר [1]ונתתם בכלי חרש למען יעמדו ימים רבים כ)(ואמר) רב פפי משמיה ל)דר' [פ]מבי כנישתא לבי רבנן שרי מבי רבנן לבי כנישתא אסיר ורב פפא משמיה דרבא מתני איפכא אמר רב אחא

כוותיה

רש"י

למישתא ביה שיכרא. לקנות בדמים ולעשות שכר לשתות: **תילא.** כל בית הרוס קרוי תל כמו והיתה תל עולם (דברים יג): **כשורי.** קורות של בית הכנסת ישן היו צריכין לתתן בחדש: **הא דאמר רב חסדא.** בבבא בתרא בהשותפין: **משום פשיעותא.** שמא יפשע (אלא) ויתייאש ולא יבנה אחר: **כי האי גוונא מאי.** שאין סתירתו אלא לבנינו של זה: **חלופי וזבוני.** חלה קדושתו על החילוף או על הדמים והוא יצא מן הקדושה להשתמש בו: **ליבני.** לבינים של בית הכנסת: **בעתיקי.** שנבנו כבר בכותל בית הכנסת (ג) שנפל: **אבל בחדתא.** שנעשה לשם בית הכנסת לית לן בה: **ואפי' למ"ד.** במסכת סנהדרין בפרק נגמר הדין (דף מז:) גבי אורג בגד למת דאסור בהזמנה מ) בתכריכי המת דאסירי בהנאה דגמרינן שם שם מעגלה ערופה כדמפרש התם: **הני מילי באורג בגד למת.** שאינו חסר אלא אריגה וכיון שנארג מיד הוא ראוי לפורשו על המת (ד) אבל לבינים מחוסרים עשייה לבנותן בכותל והלכך בשל לבינים דבית הכנסת הוה ליה כטווי לאריג וליכא למ"ד בכי האי גוונא דהזמנה מילתא היא: **מתנה.** נתנו בני העיר בית הכנסת לתשמישי חול: **ותשמישי מצוה.** דברים שמשתמשו בהן מצוה: **דלוסקמי.** כמו אמתחת ושק לשום בו [ספר]: תיק ונרתיק חדא היא אלא שלשון תיק נופל על דבר ארוך ולשון נרתיק נופל על דבר קצר: **כורסיא.** בימה של עץ: **תשמיש דתשמיש.** שפורס מפה עליו ואחר כך נותן ספר תורה עליו: **דמותבי ספר תורה עליה.** בלא מפה: **פריסא.** יריעה שפורסין סביבות הארון מבפנים: **תשמיש דתשמיש הוא.** תשמיש של ארון: **דעייפי ליה.** פעמים שכופלין אותו תחת ס"ת: **דאירפט.** ארון שנתקלקל ונפרד מחבורו. ויש דוגמתו בברייתא ביבמות (דף קב.) מנעל המרופט: **תיבותא זוטרתי.** לעשות תיבה קטנה מן הגדולה הראשונה: **מיעבדא כורסיא.** בימה: **אסור.** שירדה מקדושתה: **פריסא דבלה.** יריעות הארון שבלו: **לחומשין.** יש ספרים שהן עשויין כל חומש לבדו וכולן בגליון: **זבילי.** כמין דלוסקמי: **קמטרא.** ארגז שקורין אשקרינייי"ו. והרבה יש בתרגום של יהונתן בן עוזיאל (ה) חבלים חבושים (יחזקאל כז) ארגזים אמליך דזהוריתא בקמטרין וכן לאשר על המלתחה לדעל קמטריא (מלכים ב י): **בי כנישתא דרומאי.** אנשי ישראל באו מרומי למחוזא ונתיישבו שם ועשו להם בית הכנסת: **אידרונא.** חדר שמשימין בו מת והיה מונח בו מת עד שלא נקבר: **מחית.** כמו מונח כדמתרגמינן ותנח בגדו אצלה ואחיתתיה (בראשית לט): **בעו כהני למיעל וללויי.** בההוא כנישתא אין יכולין ליכנס מפני הטומאה הנכנסת בבית הכנסת דרך הפתח מבית לבית דהכי תנן במסכת אהלות (פ"ג משנה ז): **דלו תיבותא.** הגביהו הארון ממקומו: **כלי עץ העשוי לנחת.** במקום אחד אינו מקבל טומאה דאיתקש כלי עץ לשק לענין טומאה דכתיב וכל כלי עץ או בגד או עור או שק (ויקרא יא) מה שק המיטלטל אף כלי עץ המיטלטל. כל דבר המקבל טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה: **מטפחות ספרים.** אף של ס"ת: **ואפילו שונה הלכות.** כלומר אפילו לא שימש תלמידי חכמים בהש"ס ובגמרא אלא במשניות ובברייתות: **מבי כנישתא לבי רבנן.**

לעשות

מסורת הש"ם

א) בבא בתרא ג:, ב) בריה דרב יהושע, ג) [ברכות כג: סנהדרין מז: מח. מנחות לד:], ד) [סנהדרין מח.], ה) [ב"מ טז. ע"ש], ו) [רב אלפס גרס במאי והרא"ש גרס אמאי], ז) [וילון שפורסין לפני התיבה פ"א מטפחת שמכסין בו ס"ת. ערוך], ח) [פי' עושין סביב הספר מסגרת של עור לשמור הספר וענין מדור הוא כמו יזבלני אישי. ערוך], ט) [עי' בפ' מקץ מג פ"ל תרגום של ויבא החדרה ועאל לאדרון], י) [חגיגה כו: יומא כא: מנחות לו:], כ) [נ"ל אמר], ל) [נ"ל דרבא], מ) [נ"ל כתכריכי יעב"ץ], נ) [חגיגה כו:], ס) [ועי' תוס' ברכות ו. ד"ה אלו כו'], ע) [נ"ל הכא],

גליון הש"ם

גמ' א"ל מהו למזורעיה. עי' לקמן דף כח ע"ב תד"ה בתי כנסיות וכרי"ף ליתא להנך תיבות מהו למזורעיה: **שם** פליגי בה רב אחא ורבינא. עיין ב"מ דף טז ע"א ועיין בר"ש רפ"ב דמעשרות: **שם** לנטורי בעלמא עבידן. וכאדרונא דמית גירסת הרי"ף: **שם** וחוצץ בפני הטומאה. עיין ב"ב דף כ ע"א תד"ה היא גופה:

הגהות הב"ח

(א) גמ' למישתא ביה שיכרא ולמשטח ביה פרי שפיר דמי. נ"ב ס"א ועיין בר"ן: **(ב)** שם ההוא תילא. נ"ב ע"ל בתוס' דף כח ע"ב בד"ה בתי: **(ג)** רש"י ד"ה בעתיקי וכו' ונפל: **(ד)** ד"ה הני מילי וכו' על המת הס"ד ואח"כ מה"ד אבל וכו' והלכך בשלבנו לבית הכנסת כל"ל ותיבת לבינים נמחק: **(ה)** ד"ה קמטרא וכו' בן עוזיאל בחבלים חבושים וארוזים באמלין דזהוריתא דמחתין בקמטרין: **(ו)** תוס' ד"ה תשמישי וכו' קשה מדמשמע בכל הני: **(ז)** ד"ה מריש וכו' תשמיש קדושה מדאמר רבא תיבותא שאסור [ל]עשות וכו' יותר מן הפריסא לכך נראה:

לעזי רש"י

אשקרינייי"ו [אישקרי"ן]. קופסה (בעיקר לתכשיטים).

מוסף רש"י

משום פשיעותא. דילמא מתרמי אונס ופשעי ולא בנו אחריתי (ב"ב ג:). **כלי עץ העשוי לנחת.** שאינו מטלטל וכלי עץ לענין טומאה הוקש לשק שנאמר מכל כלי עץ או בגד או עור או שק וגו', מה שק מיטלטל מלא וריקן אף כלי עץ מיטלטל מלא וריקן (יומא כא:).

א) לכאורה נראה דל"ל פריסא שבלה מותר לחתוך הבלוי וכו' כל"ל ואולי דגי' אחרת היה לרבינו בכאן וצ"ע.